Tandrčak

Dičiji list na bunjevačkom jeziku • Subatica, novembar 2026. • Godina XIX

broj 217

Draga dico,

evo nas u novembru misecu, to je za Bunjevce vrime veliki svetaca. Novembar je i misec u kojem je jedan od najveći praznika Bunjevaca, to je Dan velike narodne skupštine Srba, Bunjevaca i drugi Slovena održan u Novom Sadu sad već davne 1918. godine. Novembar je i misec veliki poslova oko salaša, kadgod se u ovom vrime spremo disnotor. Oko tog ima fajin posla, al kad se dosta vridne čeljadi skupi, nema tog posla koji neće bit završen. Budite dico i vi tako vridni prid svojim obavezama, al pamtite i sve što su vam vaši prici ostavili u nasliđe. Novembar je ritko dobar misec za sve to.

T. K. M.

Urednik:
Tihomir Kujundžić Matković
Tehnički urednik:
Tihomir Kujundžić Matković
Lektor:
Nikola Stantić
Ilustracije:
DALL-E
Saradnici:
Ana Vojnić Kortmiš, Olja Berta, Slađana Marković Štetak

Tiraž: **1.000**
Štampa: **Rotografika, Subatica**

List je upisan u Registar javnih glasila Agencije za privredne registre Republike Srbije pod registarskim brojem: NV000431

COBISS SR-ID 228104199

CIP - Katalogizacija u publikaciji Biblioteke Matice srpske, Novi Sad
087.5

"Dičija nedilja" u znaku jubileja

Ovo je bio prvi jubilej "Dičije nedilje", deseta godina zaredom kako se održava ova manifestacija, od početka do kraja naminjena baš dici. Organizator je i ovaj put Bunjevački edukativni i istraživački centar „Ambrozije Šarčević". Scena "Dičijeg pozorišta" okupila je đake koji pohađaje bunjevački u svim subatičkim škulama, al i škulama oko Subatice di žive Bunjevci. Program je bio šarolik i ako se dica pitaje – zanimljiv! Recitovale su se pismice pisnikinja **Ane Popov**, **Gabrijele Diklić**, i drugi autora. Po prvi put za publiku su dica izvela par skečova, što je nagrađenom lipim aplauzom. Manifestaciju je obilužio i lip solo nastup **Filipa Stantića**, koji je sviro na tamburi. Veliko oduševljenje publike izmamio je igrokaz koji su u cilosti izvela dica. U daljem kulturno-umitničkom programu **KUDŽ "Bratstvo"**i **KUD "Aleksandrovo"** su pokazali svoje umiće u bunjevačkim narodnim igrama.

To je ciloj sali dalo povoda da radosno tapšikuje nuz naša lipa tradicionalna kola.

Prisutnima se obratila i **dr Suzana Kujundžić Ostojić**, upravnica BEIC-a, ona je divanila o značaju ovog jubileja, al i svim aktivnostima koje ovo udruženje priduzima u interesu bunjevačke kulture i bunjevačke dice. Lip dokaz tom bile su prigodne nagrade na kraju manifestacije. Nagrađeni su đaci koji su svojim uspisima u toku škulske godine ostvarili zapažene rezultate.

Nagrađeni đaci na desetoj Dičijoj nedilji su:

Za uspihe na takmičenjima u deklamovanju: **Jovana Orčić**, **Milutin Ivošević**, **Minja Krasnić**, **Milica Orčić** i **Šime Vojnić Tunić**.

Za uspihe s njevim poetskim i proznim radovima: **Leo Bešlin**, **Aleksa Gabrić**, **Nikola Jakić**, **Filip Stantić**, **Jovana Orčić**, **Milana Lukić**, **Noel Letić**, **Milica Mačković**, **Miahela Vukov** i **Lana Rogić**.

Na samom kraju programa sva dica su počašćena slatkišima i sokovima u holu "Dičijeg pozorišta".

T .K. M.

Svi sveti - tradicija sićanja

U katoličkoj viri fajin je svetaca, al da se svi svetaca u crkvi spominjemo u istom danu to ima samo u novembru. To su **Svi sveti**, jedan od dana koji bunjevački svit većma neg ostale veziva za svoje običaje. Prija nego što objasnimo o kakim se običajnim aktivnostima radi, prvo moramo pojasnit svrhu i nastanak Svi sveti ko svetkovine u katoličkoj crkvi.

Vuče korene iz 4. vika

Rana crkva imala je običaj obilužavat po više svetaca na isti dan, kako prožimala mnoge kulture nije svaki svetac svugdi jednako pripoznat. To je stvaralo razne konfuzije i nesporazume. Reformama u crkvi u 8. viku **papa Grgur III** uspostavio je jedan dan svetkovanja svi svetaca crkve, tako bi se bar na taj jedan dan svi virnici poklonili liku, dilu i žrtvi svetaca od koji su mnogi i život dali za propovid i zagovaranje kristovog učenja. Na ovaj dan i mise su prilagođene. Spominjemo se svetaca od apostolski vrimena do naši dana, koje crkva sve pamti.

Mrtvi dan

Oma posli Svi sveti, iđe Mrtvi dan el Dušni dan, kakoga još zovu. To je **2. novembar**. Iđe se na groblje, čisti se grobno misto, donosi se cviće i pale se lampioni. Na Dušni dan čuvamo sićanje na sve one u porodici i šire koji više nisu med nama, al sićanje na nji i dalje živi.

Novembar – misec svetaca

Porid ovi dana u crkvenom kalendaru, triba se spomenit još i **Svete Elizabete**, ona je zaštitnica siromašni i prosjaka, **Svete Cecilije** koja je zaštitnica svirača, pivača, pisnika, ko i slipe čeljadi. Također, sićamo se i **Svete Katarine** – Kate. A bunjevački svit bi znao kazat: *Snig za vrata – Sveta Kata.*

T. K. M.

Velika skupština – nacionalni praznik Bunjevaca

Velika narodna skupština Srba, Bunjevaca i ostali Slovena u Banatu, Bačkoj i Baranji kod Bunjevaca je jedan od najveći nacionalni praznika, a se svečano i obilužava svake godine. Ovo je takođe i državni prazni, na republičkom i pokrajinskom nivou.

25. novembar, 1918 – odluka naši pridaka

Stupanjom primirja na snagu, 11. novembra 1918 već izmorene zaraćene snage na obadvi strane poštivale su sve do njegovog konačnog svršetka, koji je uslidio mirovnom konferencijom u Versajskoj palati kod Pariza (Francuska). Ova konferencija je održana godinu dana kasnije. Mir je potpisan 28. juna 1919. a stupio je obavezujuće na snagu 10. januara 1920. Međutim, već potkraj 1918. ostio se vitar veliki promina i pobide. Ukazala se prilika da Bunjevci, ko i drugi Južno slovenski narodi konačno imaje više uticaja na to kako žive, kaka prava uživaje. Iskustva iz vrimena Austrougarske bila su uglavnom gorka, pa zalaganje Bunjevaca za zajedničku državu Južni Slovena nije čudno.

Pod vođstvom svećenika

Bunjevačku delegaciju iz Subatice pridvodio je i pridstavljo svećenik **Blaško Rajić**, a skupštinom je pridsidavo grkokatolički prota **Jovan Hranilović**.

Skupština je bila velik događaj ne samo po broju učesnika, već i po hrabrim odlukama. Oformljen je Narodni savit, koji je na sebe od Austrougarske (države u nestajanju) priuzo velik dio nadležnosti na teritoriji pokrajine, ko prilazno rišenje prid slideći veliki korak a to je ujedinjenje s Kraljevinom Srbijom.
U isto vrime, garantovali su se bezbidnost i sva ljudska prava i žiteljima pokrajine koji nisu slovinskog porikla. Tad su činili značajan procenat populacije. Garancije su se odnosile i na upotribu maternjeg jezika.

Značajan broj delagata med Bunjevacima

Bunjevci su bili drugi po brojnosti delegata na novosadskoj skupštini. Od ukupno 757 delegata, Srbi su imali najviše, 578. Potom slide Bunjevci sa 84, Slovaci sa 62, Rusini sa 21, Nimci sa 6, Hrvati sa 2 i Mađari s jednim delegatom.

T. K. M.

Ljubavna pisma

Bilo di da si,
Svitlo ne gasi,
Ne zatvaraj vrata,
Već slušaj otkucaje sata,
I kad se kazaljke spoje,
S tobom su misli moje.
Volim kad mi se nasmišiš,
Jel mi svojim osmihom,
Dušu razgališ!

Marija Jakočević

Kišobrani

Skupili se kišobrani
pa u ćoši stoje,
pobigli su sad od kiše
jel se od nje boje.

Skupili su tu u ćoši
pa lipo divane,
a napolju kiša pada
bisno na sve strane.

A priredba kad se svrši
kišobrani biće ljuti,
vitar će ji produvat
a biće pokisnuti.

Geza Babijanović

Ciduljice

Kad ujutro roditelji
na poslove zaplove
cila rpa ciduljica
sa svake me strane zove.

Ona mamina za ilo
Najpre se sa friza jave:
-Za ručak te čeka sedvič,
a užnu na šporelj stavi.

Podsiti me uvik tata
kada učenju je vrime:
-Prvo matiš, posli biraj
Šta najvećma voliš, sine.

Nek te dida sve propita,
Majki čitaj štivo drugo.
Uči uvik s pauzama,
al' se nemoj sigrat dugo.

Za škulu ti pripravljeno,
-još cidulja jedna veli –
sve na tvojoj kasni stoje
i putu se baš veseli.

I na kraju opet tata,
Nikad kraja savitima:
-Slučajno se nemoj tući
s mangupima i s mlađima.

Tako teku moji dani,
đački život nije lak,
ciduljama divanimo
dok ne padne sumračak.

Ana Popov

Drugarstvo

Drugarstvo je lipa stvar,
Ona je ko Božiji dar.
Brez dobri drugara
Ne bi bilo veseli igara.
I kad je u srcu tuga
Lakše je kad imaš druga.
Zato nikad veće sriće
Od drugarstva bit neće.

Lukač Aleksa

Devet jezika

Kadgod u jednom malom selu živio majstor koji je krpio lonce i kotlove. Od tog je životario, al borme dosta gorko. I bilo je u kući više nevolje neg kruva na astalu. Al makar kako teško bilo, majstor neće da se lati i kakog drugog posla, već je uzo i šegrta da pokaže svitu kako njegov zanat vridi izučit.

Al i taj šegrt nije bio baš sasvim zglavljen, kad se kod krponje zatrčo na zanat, al zato je gledo da od majstora što bolje nauči zanat. Baš kad je završio zanat, bila je rodna godina, pa ljudi po cio dan vuku ranu s njive. Sunce prži, pa majstor sio prid kuću u lad ispod duda, i jedared će na kočijaša što vuče ranu:

– A kako vam nije mrsko po cio dan se vozikat na ovoj velikoj vrućini?

– Kako nam je, tako nam je – na to će jedan s kola – al će naši tavani bit puni rane, a ti uvik ladom, al ćeš zato bit ladan i gladan.

Sluša taj divan žena, pa kad su kola odmakla, a ona će čoviku kast:

– Eto vidiš, zato tebi zanat ne ide. Ne znaš ti s čeljadima divanit ko čovik. Ljudima se triba znat uvuć pod kožu. Kad si majstor, svakoja rič triba da ti je na mistu. Kad je ovako rodna godina, a ti si tribo kazat: „Ljudi srićno, pa da Bog navučete pune jame i dolove".

Sluša to šegrt pa makar nije baš sasvim zglavljen, to je dobro zapamtio. Nije mu majstoricina rič izlazila iz glave, pa kad je završio zanat krene u svit.

– Idem ja naučit bar devet jezika, kaže majstoru, pa da vidite kako ću ja onda dobro živit. Baš njega briga što ni za zanat ne zna ljudski i što nuz krpljačinu neće da se lati drugog posla, već oće živit od lipi riči. Za poso nema pameti, al za vako štogod je konten. I krene on u svit pa se samo o tom misli šta je majstorica kazala majstoru. Nije dugo ni išo pa već stigo u jedno selo i vidio da ide kolona. Kod prvi kuća sustrio ljude di nose mrtvaca, pa će šegrt oma počet svoj novi jezik.

– Srićno! ljudi, pa da dade Bogda navučete pune jame i dolove! Razmršavio se, puštio glas, da ga svi vide i čuju kako on zna sa svitom divanit. Al se gadno iznenadio kad su ga počeli pljeskati.

– Nije nama dosta naše žalosti još ćeš nam se i ti rugat?

– Braćo moja, pa ne rugam se ja, kaže on.

– Ja tio da vam kažem lipu rič.

– Ta di bi to bila lipa rič kod mrtvaca, luda glavo.

– Braćo moja, pa ja to nisam znavo. Ja bi volio da svakom kažem lipu rič.

– Tribo si kazat: „Da je sriće pa da se to u vašem selu više ne trevi".

Zafalio se on na savitu i ode dalje. Izučio još jedan jezik pa stalno ponavlja da ne zaboravi. I tako došo i u drugo selo. Čim je vidio snašu i đuvegiju, a on poviče:

– Da je sriće pa da se to u vašem selu više ne trevi!

Snaša nije bila baš za falu, pa se jedva udala. A med svatovima bilo je taki žena koje su se bojale da njim se ćeri nikad neće udat. Pa kad su one čule šegrta, borme tu nije bilo divana, već udri po njemu.

– Ljudi, pa ja nisam znavo da se ne kaže tako, brani se šegrt.

– Kad nisi znavo tribo si pitat. Da si kazo đuvegiji: „Srićno i dugo zajedno živili i tušta dice imali".

Ode šegrt od svatova pa požuri da ode u treće selo da tamo kaže pametnu rič koju je sad naučio. Nise zabadava žurio, jel još nije u selo ni ušo kad jevo jednog čovika di vodi mršavu krmaču. Šegrt oma prid njeg, pa vikne iz sveg glasa:

– Srićno čovče! Srićno pa dugo s njom živio i tušta dice imo! Ovom je samo to tribalo. Muči se cilog puta s krmačom, a još se našo i taki koji će ga podbadat! Sunio čovik na šegrta pa udri kandžijom.

– Brate moj, pa ja nisam znavo da se to ne kaže tako. Ja baš zato idem po svitu da svakom kažem lipu rič, kaže šegrt kad je nadobivo dosta masnica.

– Pa šta onda nisi kazo: „Srićno, pa da s njezinim salom omastiš brkove, povišaš u odžak pa sotim goste naraniš".

Raduje se šegrt što je čuvo taku pametnu rič, pa ga nije ni briga što je nakićen bubataka. Požuri on sad u četvrto selo da već koga obraduje s lipim ričima. Udario on priko da što prija stigne, pa kad je došo pod selo vidi u jednoj bašči da čovik zakopava ubijenog kera. Žuri se da što prije zakopa, a žena mu potpačila nika vrata od komore, a otaleg strašno urliče drugi ker. Šegrt oma kod čovika pa poviče:

– Srićno! Srićno, pobratime, pa njegovim salom umastio brkove, povišo u održak i sotim naranio goste. Ni ovog nije tribalo većma naoštrit. Kad je onda skočio priko ograde, pa iz nje iščupo jednu tačku, borme je s njom dovatio šegrta da je dobro pamtio.

– Kerovi mi pobisnili pa sam jednog jedva ubio, a s drugim još ne znam kako ću tužan i žalosan izać na kraj, a još si me i ti došo žagat!, na šegrta će onaj, al baš ko bisan ker.

– Ta brate rođeni, ja nisam znavo da to ne triba tako kazat. Ja sam tebi tio kazat lipu rič, ja za to iđem po svitu da naučim sa svakim lipo divanit. Onaj kad je malo bolje pogledo šegrta vidio je s kim ima posla, malo ga prošo bis pa će ga još i savitovat.

– E, pa kad je tako onda si mi tribo kazat: „Ovog jednog si se srićno oprostio, pa nek je sriće da ti drugi još bolje ispadne za rukom!". Ne vidiš da sam drugog bisnog kera skrkljušio u komaru, pa još ni sam ne znam kako ću ga se oprostit. Šegrt se još zafali i ode dalje u novo selo, da već nađe čovika kome će se njegova lipa rič dopast. Dotabano on do drugog sela i skime se prvo sustrijo? S jednim didom kojem je jedno oko izbijeno. Oma on prida njeg, pa poviče:

– Srićno, slatki moj dida! Ovog jednog si se srićno oprostio, pa da da Bog da ti drugo još lakše ispadne. A kad je dida to čuvo, sunio, pa oma digo batinu na njega.

– Nije meni dosta moje nevolje i sramote što mi je jedno oko iskopala nika vragbaba, još ćeš se i ti ovako zelen rugat jednom starijem čoviku.

Nalemo dida šegrta, a ovaj puštio glas pa se samo pravda: **– Ta dida moj slatki, ja nisamznavo da ne triba tako kazat.**

– Zašto ti onda usta iđu ko pusta ka ne znaš kad šta triba kazat?

– Pa ja zato i iđem po svitu da nau čim lipu rič, pa onda živim ko čovik.

Latio se šegrt divana, pa didi sve ispripovido, kako je krenio i kako je sve dosad prošo. Kad je dida sve to saslušo najedared se trgo pa kaže šegrtu:

– E, sinko moj, ako je tako onda si moj čovik. Ja ću te uputit kako kako ćeš naučit al ne devet jezika već svega jedan, pa da vidiš život.

– Kako dragi dida, samo vi kažite a ja ću sve poslušat.

– Evo vako! Imam ja u varoši jednog sina koji ne krpi, već pravi nonac i kotlove. Otiđi kod njega na zanat pa da vidiš što ćeš kod njega naučiti lipi riči od koji ćeš živiti! Al znaj da je taj moj sin gluv i nim.

Šegrt se i dosad kroz sela čuvo divana na dosta jezika, al se sad uzvrtio. Sve ne viruje svojim ušima, pa će se čuditi:

– Dida, pa kako ću od tog vašeg sina naučit lipi riči, ko će misto njeg divanit kad je on kako kažete njim?

– Njegovi lonci i kotlovi što ji napravi. Taj divan izuči i ti pa se ne boj života.

Bunjevačka pripovitka
Ispripovidala:
Ana Vojnić Kortmiš

Princeza guščarica

U davna vremena živili jedan kralj i kraljica i imali su jednu zdravo lipu curicu. Za njezinu se lipotu čulo zdravo nadaleko. Jedan kralj iz daleke zemlje zaprosi malu princezu za svojeg sina, a da se vinčaje kad dođe vrime za udaju. Kralj se iznenada razboli i umre, ostala je kraljica sa svojom ćerom. Kad je došlo vrime da se uda, princeza je morala otić daleko u stranu zemlju. Kraljica joj spakuje tušta skupocini stvari, nakita, zlata, srebra, dragog kamena i sve što je spadalo u štafir jednoj princezi. S njom pošalje i njezinu sobaricu. Dala njim dva najbolja konja, a princezin konj je znavo i divanit. Sobarica je tribala pridat princezu mladoženji u ruke. Kad su se opraštali, kraljica uzme bilu maramicu i u nju kapne tri suze, pa je da ćeri i kaže:

– Čuvaj to curo moja, moždar će ti putom bit od koristi. Princeza metne maramicu u nidra, uzjaši na konja, i pođe svojem mladoženji, u pratnji sluškinje. Putovale su one tako, dosta dugo, a princeza ožedni , pa kaže sluškinji:

– Ode ćemo se zaustavit. Ti sađi s konja pa mi zagrabi vode, da se napijem i napoj konje. Sluškinja joj na to neposlušno kaže: – **Ako si žedna sađi s konja pa se napi, i napoji obadva konja, a ja neću više da ti bidnem sluškinja.**

Princeza sađe s konja pa se sagne da se napije vode iz potoka. Kad se sagnila ispala joj je iz nidara mamina maramica, pa je odnela voda, princeza to nije ni primetila, a sluškinja je vidila i zdravo se obradovala, jel je znala da sad mamine suze ne mogu koristit. Dugo su one tako putovale, jedared sluškinja kaže princezi:

– Sađi s konja i skidaj carsko ruvo, a oblači ovo za sluškinju, uzjaši mojeg konja, a ja ću tvojeg od sad ću ja bit princeza, a ti sluškinja. Da nisi o ovom ni zucnila jel ti ode glava.

Tako putujuć stignu u kraljevski dvorac. Sad je nastala velika radost, kraljević skine s konja lažnu princezu i odvede je u dvorac, a prava princeza je ostala u avliji. Stari kralj je to sve gledo kroz pendžer, pa kad je vidio ovu u dvorištu, kako je vitka nižna i prilipa, ode u sobu i pita nevistu:

– Ko je ova divojka što je došla s tobom – a ona kaže – **To mi je sluškinja koju sam povela da ne iđem sama. Vi joj dajte kaki poso sluškinje, da ne sidi zabadava.** Nisu joj našli drugi poso, već je pored jednog derana što čuva guske pa nek mu pomogala. Deranac se zvao Marko, i tako je princeza pomagala Marku čuvat guske. Al lažna nevista se brinila oko svi detalja, pa je kazala kraljeviću da ubiju konja na kojem je ona došla, jel je putom iznerviro. Zapravo, bojala se da će konj progovorit i otkrit tajnu.

Kad je princeza guščarica doznala šta planiraje, platila je birešu da ne ubije konja, već da ga pušti u šumu. Konj je bio pametan, pa se vratio u svoju kraljevinu. Princeza guščarica je kad su istirali guske rasplela kosu koja je bila zlatna i češljala se, a kad je išla u dvorac kosu je čvrsto uplela i povezala maramu, i da putom štogod šapuće. Marko ispripovida starom kralju da guščarica ima zlatnu kosu i da putom štogod šapuće, al ne mož da razumi ništa. Sutra dan stari kralj ode kradom do livade i sakrije se za žbunje i vidio kako je rasplela i češljala zlatnu kosu, a čuvo je i kad je šapućala:

– Kad bi ovo moja mama znala, srce bi joj puklo od jada.

Sutradan stari kralj pita guščaricu šta je šapućala i šta je muči, da mu kaže moždar bi joj on mogo kadgod pomoć. Na to guščarica mu kaže:

– Ja to ne smim nikom kazat, ako kome kažem ode mi glava.

– Pa dobro, kad ne možeš nikom kazat, a ti kaži gvozdenoj peći pa će ti bit lakše – kaže joj kralj, pa onda ode.

Tako i bilo, guščarica metne glavu u vrata gvozdene peći pa stane glasno plakat, pa onda otvori svoje srce i kaže:

– Ja sam princeza, sama i napuštena, jel me je zlobna sobarica prisilila da skinem carsko ruvo, pa ga je ona obukla i zavezala moje misto kod mojeg mladoženje. Još mi je zapritila, ako kome kažem da će me ubit.

Stari kralj je stojo nuz zid i kroz odžak sve čuvo što je guščarica divanila. Sutradan naredi sluškinjama da guščaricu obuku u kraljevsko ruvo i da joj pomeću najlipši nakit, pa kad je rasplela zlatnu kosu, zasjala je ko sunce. Svi u dvoru su zinili od čuda, kad su vidili koliko je lipa. Stari kralj pozove sina i sve mu po redu ispripovida, i kaže da je ovo njegova princeza, a da je ona druga lažna i obična sluškinja.

Kraljević se zdravo obradovo kad je vidio koliko je lipa njegova princeza. Oma skupe svatove, pa se vinčaje, a sobarici narede da iđe kud zna i to pišice, kad je tila da ubiju konja.

Kad je veselje prošlo, kraljević i princeza odu kod njezine mame, pa su tamo dugo i srićno živili, a o tim što je sve pritrpila, mami nije ništa spominjala.

Ana Vojnić Kortmiš

Miholjsko lito

Možda ste kadgod čuli za "Miholjsko lito", a jestel znali zašto se koristi taj izraz i na šta se tačno odnosi? Ako niste, u ovom tekstu će vam sve bit razjašnjeno. "Miholjsko lito" je period u toku jeseni (najčešće oktobar i novembar) kad se temperature tokom dana vrate skoro na litnje. Jutra znaje bit maglovita i zdravo ladna, kako dolikuje tom godišnjem dobu. Al oko podneva je neobično toplo. Ovo mož potrajat od dva tri dana, pa i znatno duže.

Poriklo značenja

Na ovim našim prostorima "Miholjsko lito" povezano je s obilužavanjem Svetog arhanđela Mihaila. U istočnoj crkvi po julijanskom kalendaru on se obilužava 8. novembra, dok se u katoličkoj crkvi po gregorijanskom kalendaru obilužava 21. novembra. Ovo je kadgod bilo vrime poslidnji poljski radova, prid veliko zimsko mirovanje i ljudi i obradive zemlje. Ako bi u to vrime zapalo jedno kraće "Miholjsko lito", uveliko bi im olakšalo poslove.

Postoje izrazi za ovake periode u toku jeseni i u drugim kulturama, ko i drugim govornim područjima. Tako se u Engleskoj ovaki dani jeseni nazivaje "Indian Summer" (eng. indijansko lito). U drugim par krajovima za ovako tople jesenje dane zna se kazat da je to „bablje lito".

Prirodna pojava, ne peto godišnje doba

Kad se uslovi stvore, topliji vazduh s atlantika rasprostre se po Evropi, što automatski sa sobom donosi ugodnije i sunčanije dane. Guste sive oblake koji zaklanjaje sunce potiskuje na istok, a ostaju topao vazduh i tušta sunčani sati. To je "Miholjsko lito". Ova pojava ne nestaje uvik u isto vrime, zna čak i izostat po par godina. Nema pravila, zato je "Miholjsko lito" svaki put mali dar prirode kojem se triba obradovat i pametno ga iskoristit. El bar uživat u šetnji parkom i kečanju suvog lišća!

T. K. M.

Velikani pripovitki i bajki

Ko i svaki drugi ogranak književnosti, pisanje bajki takođe ima svoja svitla imena. To su pojedinci kroz istoriju čiji se talenat i požrtvovanost u stvaralaštvu istako nad ostalima. Prija nego što se posvitimo biografijama ti istaknuti pojedinaca, da razjasnimo mi šta je opšte bajka? Kad je jedna priča bajka, a kad pripovitka?

Razlika izmed bajke i pripovitke

Bajke su po stilu stil pisanja take da u sebi sadrži brojne fantastične elemente. To su razna mitska stvorenja, čarobnjaci, vištice, zmajovi i druge neobične životinje brez koji bi bajke bile pošteno dosadne. Bajke, ko i svaki drugi stil književnog dila, imaje svoje protagoniste, junake pripovitke koji prolaze kroz razne situacije i iskušenja na svojem putu da štogod postignu.

Tu se bajke upravo i razlikuju od pripovitki. Uslovno kazano, pripovitke su „zakovane“ samo za ono što se može desit u našoj realnosti. U pripovitki zec ne divani, patuljci ne jaše osidlanog kera i slično. Pripovitka je donekle bliža onom što bi u svitu odrasli nazvali prozom, al ne mora da znači da njene radnje moraje bit samo ozbiljne. Pripovitke svakako mogu bit i šaljive.

Oni su proslavili bajke

Šarl Pero (1628-1703) bio je francuski pisac koji je dan velik doprinos da se bajka popularizuje ko književni žanr. U tom je uveliko imala udila njegova zbirna pripovitki Priče moje majke guske, objavljena 1697. godine.

Braća Grim – Jakob (1785-1863) i Vilhem Grim (1786-1859) bili su nimački filolozi i skupljači narodni priča. Prvu zbirku priča objavili su 1812. godine pod naslovom Dičije i porodične bajke. U njima su sačuvane brojne priče koje su vikovima prije bile dio evropskog folklora, pod raznim imenima. To su bajke Snežana i sedam patuljaka, Ivica i Marica, Vuk i sedam jarića ko i Žabac kraljević.

Hans Kristijan Andersen (1805-1875) bio je danski pisac, slavu je steko pišući svoje bajke. Ovikovičila su ga dila Mala sirena, Ružno pače, Carovo novo odilo ko i Divojčica sa šibicama. Andersenove bajke privedene su na sve važnije jezike svita, pa je tako njegovo ime redovni stanar polica i naši škulski biblioteka.

Aleksandar Sergejevič Puškin (1799-1837) bio je ruski pisnik i pisac koji je u svojim bajkama višto spajo narodno pridanje i fantastične elemente pripovidanja. Njegove najpoznatije bajke su Bajka o caru Saltanu i Bajka u ribaru i ribici.

Dičiju književnost oplemenili su i niki stvaraoci na ovim prostorima. Tu prije svega triba spominit **Vuka Stefanovića Karadžića**. Vuk je rođen 1787. godine u malom selu Tršić nadomak Loznice. Bio je lingvista, reformiso je svoj maternji jezik. Nije piso autorske pripovitke ni bajke za dicu al je skupio velik broj narodni pripovitki koje su oduvik bile drage dici. Najpoznatije su Baš Čelik, Biberče, ko i Čardak ni na nebu ni na zemlji.

T. K. M.

Mikrojezik - šta je to?

Mikrojezik je jezik sa zdravo malim brojom govornika. Često, ograničen je tek na jedno selo, ostrvo, el etničku zajednicu na jedno užem geografskom prostoru. Ne postoji propisan kriterijum kad se jedan jezik počinje smatrat mikrojezikom. Takođe, ne triba ga mišat ni s ugroženim jezikom.

U čemu je razlika?

Ključna razlika je na mlađim naraštajima i njevom odnosu prema jeziku koji su naslidili od svoji roditelja. Mikrojezik ima malu, al živu zainteresovanost mladi da se jezik koristi, sačuva i prinese na generacije koje će doć. Ako su okolnosti take, čak i mala zajednica mož pružit žilav otpor faktorima koji iđu na štetu njevog jezika. S druge strane, jezik mož imat i relativnovelikbrojgovornika, al zainteresovanostmladi da ga koriste i sačuvaje je zdravo mala. Taki jezik nema sjajnu budućnost, pa se terminugroženjezikprimenjiva u timokolnostima.

Zdravo ugroženi jezici

Njerep jezik u Kamerunu (Afrika) osto je sa svega još par živi govornika. Drugi slični jezici u Kamerunu „odvukli su“ ljude da iz praktični razloga više ne koriste njerep jezik. Trenutno se zapisivaje riči ovog umirućeg jezika kako bi se bar sačuvale njegove specifičnosti. Govornika za to ima još dovoljno, al sve druge prilike da jezik opstane su propale.

Liki jezik u Indoneziji je sličan primer. Ima još nekolicinu živi govornika na ostrvcima severno od Nove Gvineje. Zvanični indonežanski jezik je odvuko mlade generacije u velike varoši u potragi za poslom i boljim životom, liki jezik govori još nevelik broj stariji ljudi koji su u svojim ruralnim domaćinstvima rišili ostat do kraja. Ko i njerep, liki jezik je u fazi konzervacije. Zapisiva se kako ne bi pao u zaborav, jel svaki jezik je dio kulturne baštinesvita, nebitnoimalgovornikadeset, el desetmiliona.

Kaiksana jezik u Brazilu sveo se na još jednu jedinu živu osobu. Brazilski portugalski potpuno je izbacio ovaj jezik iz upotribe. Tauširo jezik u Peruu još istrajava sa zdravo malo ljudi koji ga divane. Svi ostali su već davno prišli na zvanični španski, koji je na svakom koraku. Kaiksana više nema svoj ekskluzivni prostor, sveo se nakućnipragnikolicineljudi. A kadgod je imo čitavu oblast u ovoj južnoameričkoj državi.

UN pomažu ugroženim jezicima

U cilju pomoći ugroženim jezicima međunarodna organizacija **UNESCO** odredila je period od 2022. do 2032. godine ko međunarodnu deceniju autohtoni jezika. Cilj je da se kroz edukaciju ugroženi jezici pomognu kroz obrazovanje, izdvanje ričnika, digitalizaciju arhive na ovim jezicima, ko i obuku ljudi na terenu koji bi bili veza na relaciji UN izajednicakojedivaneugroženejezike. UNESCO je takođe pozvo države i lokalne zajednice da svoje ugrožene jezike uključe u prosvitni program, medije ko i kulturne programe.

T. K. M.

Zmajovi u pripovitkama

Zmajovi su mitološka bića za koja slobodno možemo kazat da se najčešće pojavljivaje u folkloru i pridanjima različiti kultura po svitu. Bukvalno nema strane svita na kojoj generacijama stare priče nisu „nastanjene“ zmajovima. Oni su često simbol moći, čuvari blaga, pećina, al u isto vrime vrlo su opasni. Ljudi prolaze kroz velika iskušenja da ji poraze.

Zmajovi istoka i zmajovi zapada

Zmaj nije u svakoj kulturu jednako opisan. U Evropi to je obično zlo, pohlepno biće. Često ogroman s velikim rasponom krila. I u kršćanskoj viri zmaj je štogod zdravo loše, **Sveti Đorđe** imo je okršaj s jednim zmajom, pa se često slika kako ga probada kopljem. Ovaj motiv simbolizovo je vrimenom borbu dobra i zla, bar u jednom dilu svitu.

Na Dalekom istoku pak, zmaj ima daleko povoljniju ulogu u životima ljudi. U kineskoj kulturi, on je donositelj blagostanja, snage, mudrosti pa čak je i oličenje carske vlasti. Kinezi ga također povezivaje s vodom i kišom, a ne s destruktivnim pohodima protiv ljudi. Poznati su karnevali u Kini na kojima je često centralna atrakcija velik kineski zmaj, njega pokreće tušta ljudi koji su se sakrili pod svečani pokrovac koji iđe u dužinu.

Zmaj - stalna fascinacija pripovidača

Sridnjovikovna Evropa ostavila je također za sobom nike pisane tragove u kojima je zmaj centralna figura. Tako je u nordijskoj mitologiji osto zmaj po imenu Fafnir, kojeg nakon niza iskušenja ubija junak Sigurd. Ranu englesku književnost krasi književno dilo Beovulf, i tu se istoimeni glavni junak na kraju pripovitke sukobljava sa zmajom.

Jesul kadgod postojali?

Postoje razne teorije o postojanju zmajova u dalekoj prošlosti. Čak se niki istraživači fale i dokazima, za koje nema jednoglasnog odobravanja naučne javnosti. Možda je zmaj osto sićanje na vrime koji je skoro sasvim izblidilo med ljudima pa prišlo u mit i legendu, a možda i nije važno šta je kadgod zdravo davno bilo. Stvarni el ne, zmajovi brez sumnje čine pripovitke zanimljivim, napetim i nevirovatnim. A to je ono što se traži od pripovitke nuz koju stasavaje brojni naraštaji.

T. K. M.

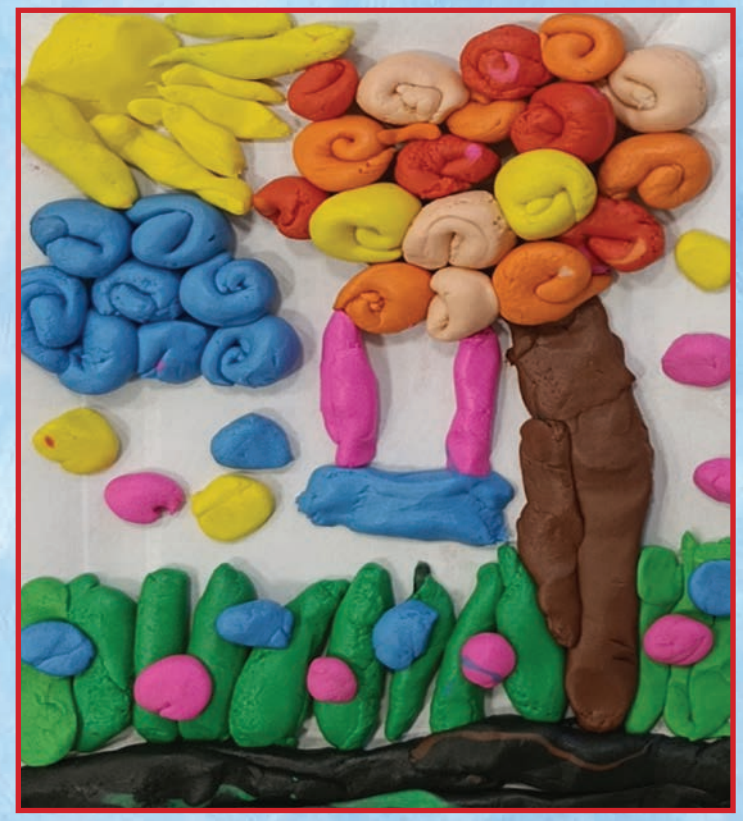

Radovi učenika OŠ “Ivan Milutinović“ iz Subatice

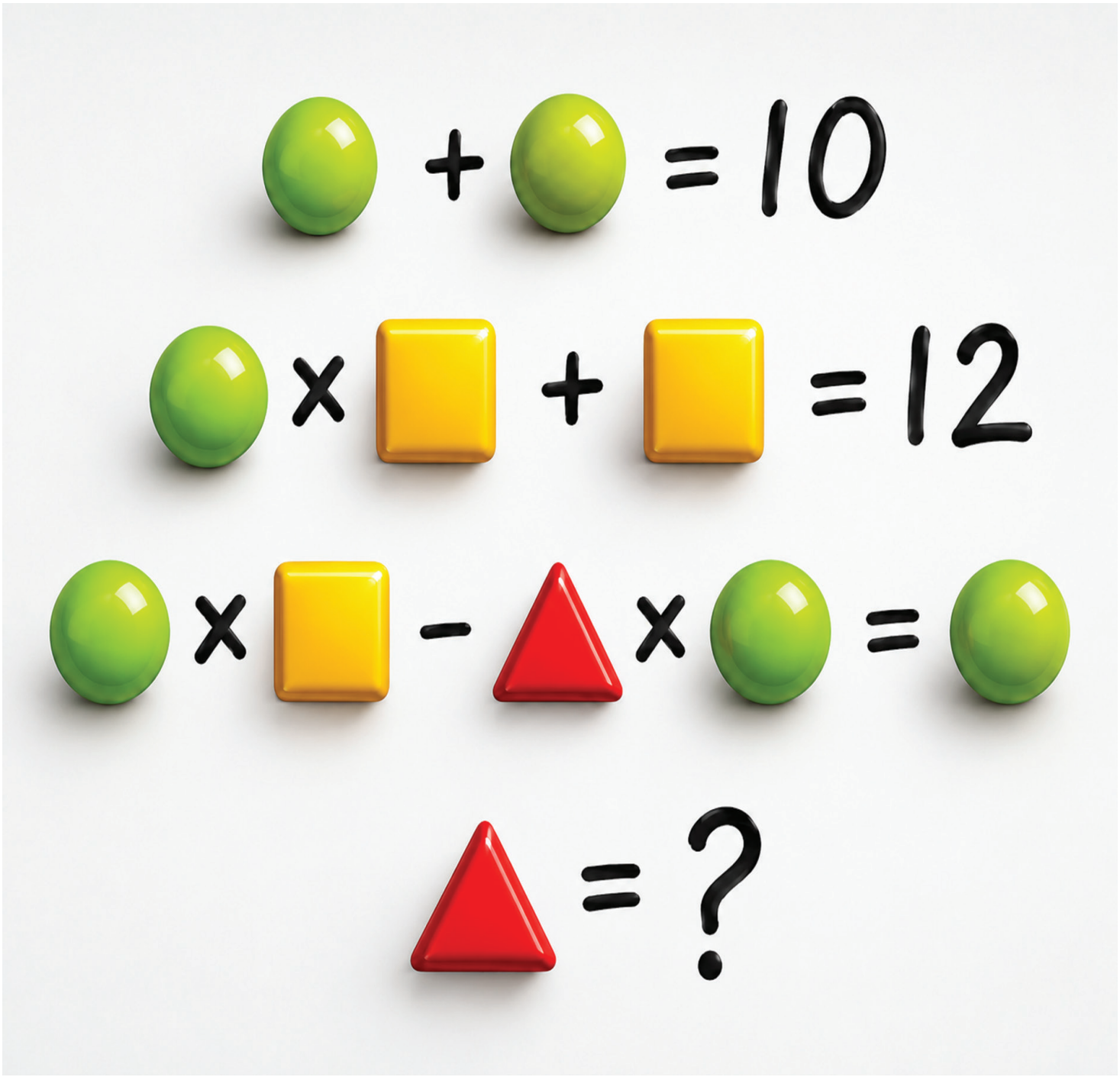

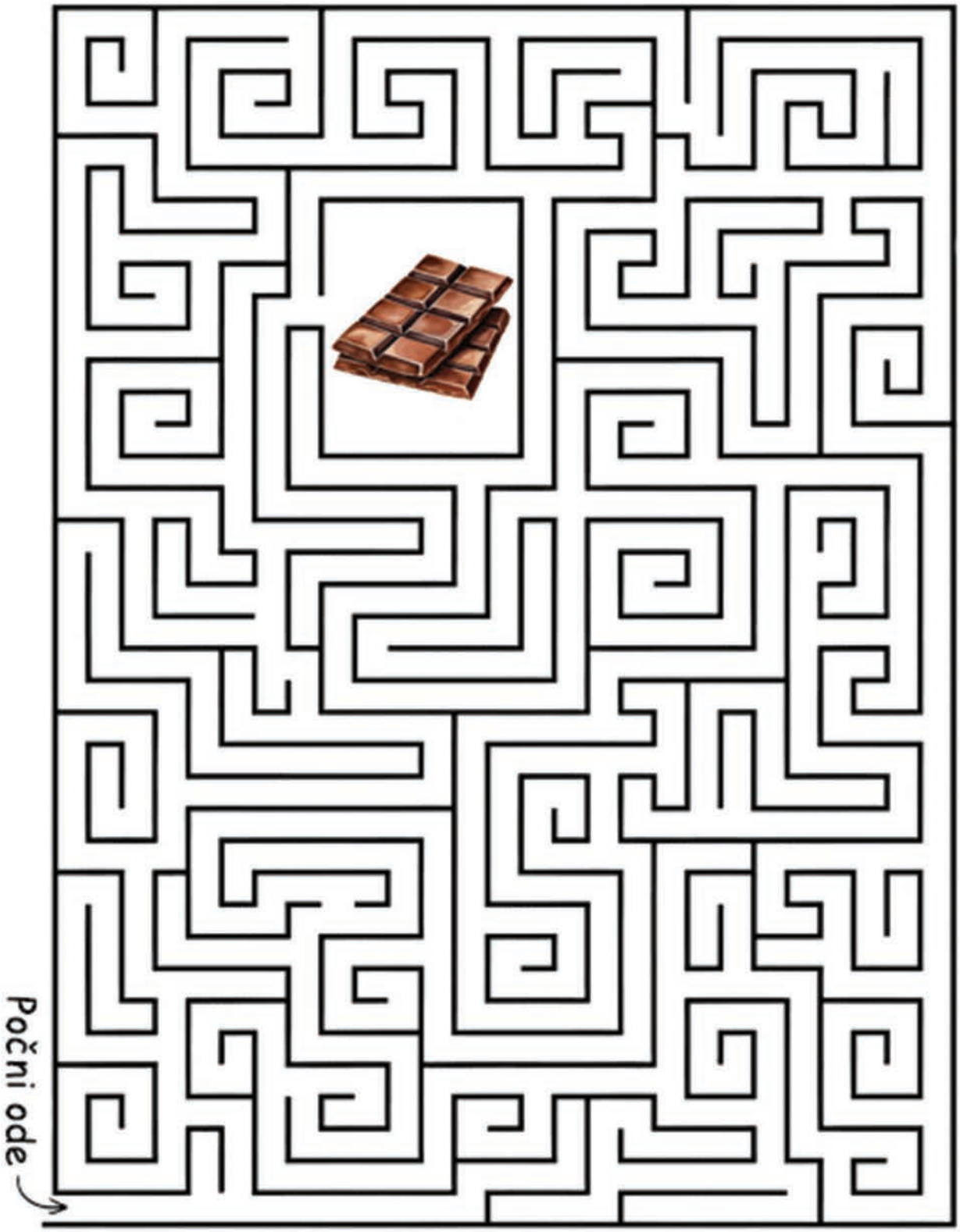
Radovi učenika OŠ “Ivan Milutinović“ iz Subatice

Svaki geometrijski oblik nosi sa sobom vrijednost, nike ćeš lako otkrit a za nike se triba malo pomučit.

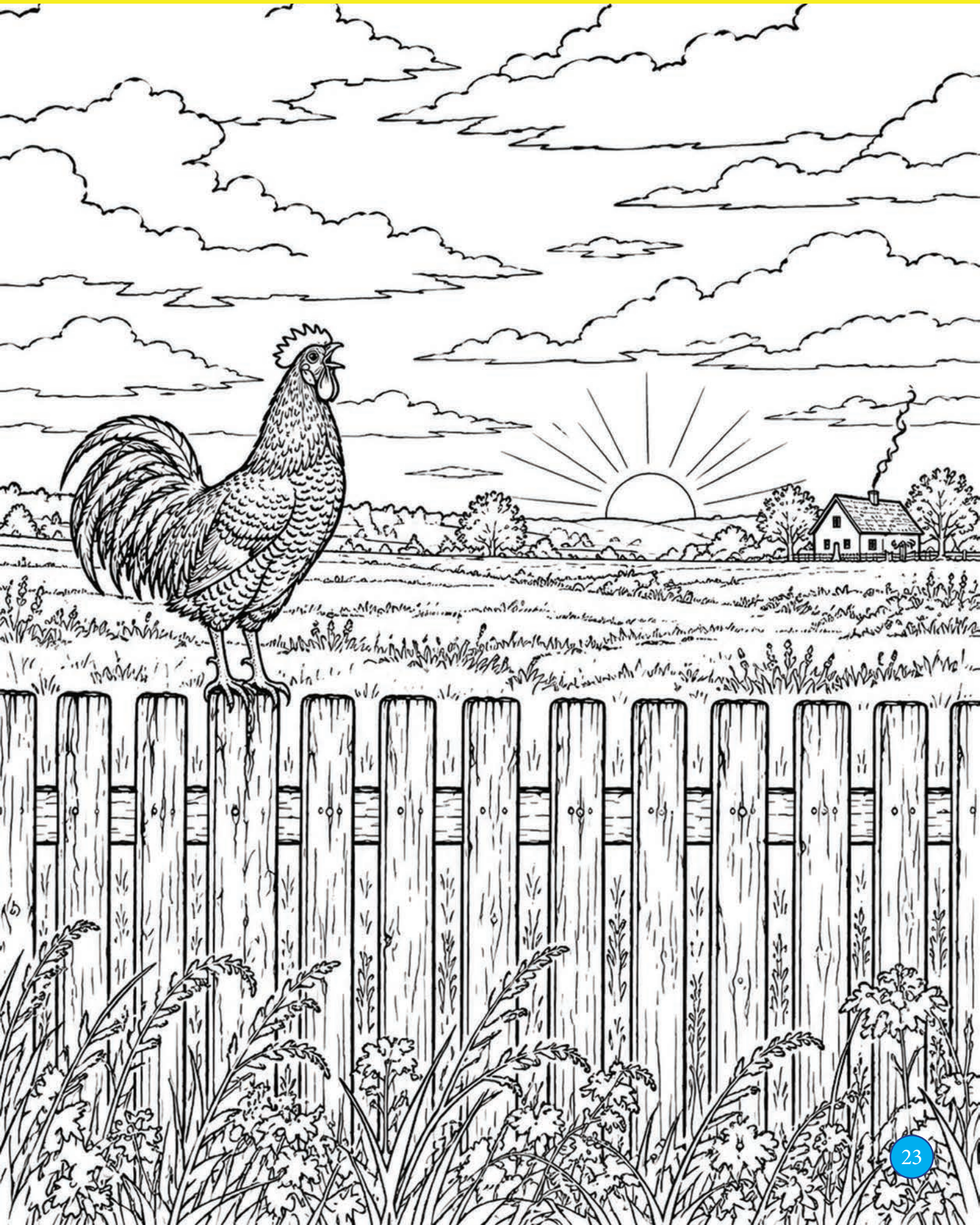
Kad otkriješ vrijednost svakog geometrijskog oblika, imaćeš i odgovor na završno pitanje.

Svi vole čokoladu, al je još slađa kad se zavridi.
Nađi put do svoje čokolade iduć kroz lavarint.

VICOVI

OBEĆANJE NA POPUSTU

Divane Joso i baćo:
-Jal baćo, sićaš se kad si kazo da ću dobit bogovski džeparac ako jedared donesem kući peticu iz matematike?
-Dašta, sićam se dobro…
-A, šta veliš na pridlog da se obećana suma ipakmalo smanji?
-Zašto?
-Pa, dobio sam dvojku...

TAKI PRAŠAK

U dućanu:
-Dobar dan, dajte mi prašak za fleke na svečanom odilu.
-Za kake fleke tačno?
-Za uporne.

MISLIO JE

Joso odnese bokal limunade u dičiju sobu i sve pocoka za deset minuta.
-Kaki si sebičan, mene si nisi ni sitio? - uvriđeno će njegova mlađa sestra prid praznim bokalom.
-Ta di se nisam sitio, da nisam ne bi ja to mogo ni popit za deset minuta...

RAZLIKE

Kako jedna čačkalica vidi drvce šibice?

Vidi ga ko glavonju.

PECAROŠKI DIVANI

Pecaje Pere i Joso na Paliću pa divane:
-Jesi vidio na fejsbuku soma što sam upeco prošle nedilje?
-Nisam, koliki je bio?
-Osam metara - hladnokrvno će i ponosno Pere.
-Jee, di mož som bit dugačak osam metara? Tu štogod nije kako triba...
-Ama ko ti divani o dužini, širok je bio osam.

DOBAR SAVIT

Kako se triba obuć kad je zdravo ladno u sobi?

Brzo.

